

Илази сваког четвртка
на циједом табакју.

Стаје за *Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину*:

годишње . . . 4 еор.
на по године . . . 2 "
на четврт године 1 "
у Србију и све друге земље
годишње . . . 15 франака
на по године 8 "
на три мјесца 4 "
у азату.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата из Црне Го-
ре и сва писма шљуу се
самоу уреднику.

Претплата на Србије у-
кључује се Велимиру Вазо-
жаћу у Биограду, а из дру-
гих крајева под адресом
P. Ramdanović Cattaro
(за „Црногорку“).

Претплату примају сви
наши књижари и пош-
тареке експедиције. По-
штомарка писма не при-
мају се.

БРОЈ 38.

Ц е т и њ е, 1. Новембра 1884.

ГОДИНА I.

Омирова Илијада.

С грчког од Л. М. Врнице.

III. П ј е в а њ е.

(Свршетак.)

„Оче Диво, Иде краљу, најславниј, највиши,
„И ти Сунце, што све видиш, што 'но сванута чујеш,
„И ти Земљо, и ви Рјеке, о подземни Бози,
„Што казните мртве људе, те се криво клеше,
„Ви сведоци те и ви тврде чувајте заклетве.
„Александро Менелаја ако би убио,
„Нек Јелена и цијело припаше му благо,
„А ми ћемо с љајма се вратит' морепловним;
„Но ако га Менелаје свлада плавокопи,
„Нек Јелену и све благо поврате Тројанци,
„Аргејцима по правци накнаду нек даду,
„А да би се и потомци спомињали тога.
„Ако Пријам и Ђена му нешћену вавијду
„Да ми даду, кад би дивни пао Александро,
„Гад накнаде остати ћу и борит' се обвјен,
„Доклеп краја и свршетка ратоваљу нађем.
„Тако рече, на гркљане жељезом немилни
„Јагњадца пресијече; на земљу их стави,
„Да се туна праћакају, али без живота,
„Јер им снагу љуто гвозде бјеше одузело.
„Тад купама из крчага вино запиташе,
„На га лију, а моле се вјечним Боговима,
„Беојки би ово река' Тројац ил' Ахајац:
„О најславниј! оче Диво, о бесмртни Бози,
„Који 'но би прекршили најпријед заклетве,
„Нека им се мозак просне, као ово вино,
„На земљица њима истми, и Ђеница виној,
„А жене им ка' робине други нек одведу.
„То рекосе, ал' им Диво не испуни молбу.
„Тад им Пријам Дардањевић бесједити поче:
„Чујте Тројци и кићени чујте ме Ахајци,
„Ја се сада пут Илија враћам вјетровитог,
„Јер подијет' не бих мога', да очима гледам,
„Да ми син се бори мила с Менелајем зорним;
„Диво сами то ће знати и бесмртни Бози,
„Којему је од њих двоје мријети суђено.
„Тако рече, па у кола јунак бугарини
„Јагњад стави и сам уђе, а узде устегну,
„С њим у дивна Антеор се кола посодио,
„На се натраг обочица пут Троје вратише.
„Тада Хектор, син Пријама, и Одисеј мудри
„Најпре простор измјерише, иза тога коцке
„У мједени шљем бацише па их мјешаше,
„Ко ће први да се баца коцкљем мједенијем.
„Пут Богова дижу' руке војска се мољаше,
„Беојки би ово река' Тројац ил' Ахајац:

„Оче Диво, Иде краљу, најславниј, највиши,
„Ко је први ову борбу од њих започео,
„Нек погине, у Адове нек утоне дворе,
„Међу нама вјеју тврду и љубав постави.
„То рекосе, тада Хектор, силни перјаниче,
„Натраг очи обрнуо, па шљемом затресе,
„А из шљема Паридова коцка искочила.
„Тада војске редом сједну, ће оно свакоме
„Врзачи бјеху коњи и оружје сјајно.
„О рамена затим метну прекрасно оружје
„Музк Јелене љенокосе, дивни Александро,
„Најпре дивне доколоне на ногу навуче,
„Те бјашу сребрнијем свезане ковчима,
„Па на шрен оклоп стави брата Хеликона,
„Тијелу га приљубио, да му годно стоји,
„Мач величиц, среброкопач, о раме објеси,
„Па у руке штит привати, велики и чврсти,
„Па натаче дивна шљема на јуначку главу,
„На њему је перјаница од коњскога репа,
„А страшно му изнад шљема перјаница трепти;
„Па он узе бојно коцке, те му руке краси.
„Нето тако Менелај се наоружа' бјеше.
„Кад већ бјеху под оружјем на обје стране,
„У средину тада стуне међ обје војске,
„Страшно гледе; ужас хвата Тројце бијавице,
„И Ахајце окошнике, када на њих гледе.
„Тад стадоше оба близу биљега мегдана,
„Кињи један на другога коцкљем замахују.
„Александро први пушта коцке сјеновито,
„И погоди Атревиха у штит округло,
„Ма не проби, но се преви у чврстоме штиту.
„Тад потече Менелаје коцке убојито,
„Па он стаде да се моли оцу Кроневиху:
„Оче Диво, дај да казним дивног Александра,
„Да од моје руке паше зликовац неврјини,
„А да би се и потомак који побојао,
„Да зло враћа домаћину, за љубав примљену.
„Тако рече, на замахну коцкљем сјеновитим,
„И бади га на Париди и у штит га згоди,
„И кроз сјајни штит пројури коцке сивовито,
„И кроз оклоп провуче се дивно израћено,
„И кошуљу прореже му крај слабине тјела,
„Тад се уви Александро и избјеже смрти,
„Ал' Атревих тад повуче мача среброкопача,
„С њим замахну и погоди у заслон кациге,
„Но се о њој на четворо преломило пусто,

Па из руке испане му на земљицу приу.
 На то вриспу Менелаје а у него гледа:
 „Оче Диво, зулудџар си, мимо сваког Бога,
 „Александра миах да казим, злотворника мога,
 „У руци ми мач се преби, у таман ми копље
 „Из шаке је полећело, јер га не погодиш.
 Тако рече, на поскочи и за шљем китљаст
 Увати га, на га вуче са собом у војску,
 А ремен га извесени, те му мисод браде
 Шљем држаше, давит' стане под биелим грлом.
 И тада га Менелаје с собом повућ' шљане
 И славу би силну стека', да га Афродита,
 Кроневића кћи, не слази и ремен прекину.
 Празан шљем му тад остану у јуначкој руци,
 Њим замахну те га јунак међ Ахајци баци,
 Мили друзи са земље га тада подигоше,
 Опет скочи Менелаје с копљем мједенијем
 Да убије Александра, ал' га, ка' богиња,
 Афродита, лако зграби и у густу магу
 Умота га; понесе га до мирисне кљјети.
 Афродита затим пође, да Јелену зовне,
 Затече је на високој бр стојање кули,
 А око ње скупише се тројанкиње многе,
 На јој стаде говорити, њеној прелји налик,
 Те јој вуну предријаше, док у Шпарту бјеше.
 Прелји слична Афродита поче бесједити:
 „Ајдо дома, Парид вине, да се дома враћаш,
 „У одаји ето лежи, на дивном кревету,
 „А сјаји се од њеноте и од рука свога,
 „Неби рекла, да је сада са мегдана дош'о,
 „Већ у коло да се спрема, или да из кола
 „Уморан се натраг враћа, па да се одмара.
 Тако рече и срце јој у груди пробуди.
 Ал' Јелена кад опази граа Афродите,
 Грудн њежне и блиставе и онп јој сјајне,
 Задивн се и овако њојзи фотографира:
 „Зар и сад ме премамљујеш, б богино чудна?
 „По други пут у Фригијску или Меолијску
 „Варош какву да ме водит, плодну и обилну?
 „Да драгана каквог твога смртног задовољши?
 „Јере ће ме Менелаје дома да одводи
 „Кад побједи Александра, као мреку жену.
 „С тога си се зар до мене лукаво довела?
 „Сама сједи покрај њега, проиш се божањства,
 „На Олимп се твојом ногом више враћат' вемој,
 „По уз њега чемерикуј и чувај га добро,
 „За љубовцу док те узме или за робинју,
 „Ја занета тамо неку, зазор би ми било
 „Да поштељу њему справљам, све би ме Тројанке
 „Укорило, и овако јадикујем тужна.
 „Бутито јој Афродита на одговара:

„Несретњице, не дражи ме, да те не баталим,
 „Да ми срцу не омранеи, ка' те силно љубим,
 „Да на ново међ Тројанце и међу Ахајце
 „Не заметнем грдну чаву, у з'о час по тебе.
 Тако рече, ушлани се Дивова Јелена,
 Па с' огрун копреницом бједунастом, сјајном,
 Те се сакри; ниједна је не слази Тројанка,
 И отиде а пред њоме богиња шљане.
 Кад дођоше у бијеле Паридове дворе,
 Тад дворкиње и служкиње на рад отидоше,
 А Јелена, дивна жена, у одају уђе;
 Афродита, пампигуша, столцију прихвати,
 До Парида донесе је, па је предањ стави,
 А Јелена на њу сјеле, чедо Кроневића.
 Па од мужа главу сврну, а ружит' га стаде:
 „Са мегдана доша' си ми? Еј, да си на њему
 „Погинуо од јунака мог првога мужа.
 „Прије си се сам хвалио, да си снагом јачи,
 „Копљем боли но Менелај, љубицац Арјеа.
 „Дедер хајде, па позови зорног Менелаја,
 „Да се опет на јуначком гледасте мегдану,
 „Ал' ти кажем, мируј туна, а боја се кани,
 „С пљавкојем Менелајем немој се борити,
 „Да од копља његовога не потинеш лудо.
 На то њојзи Александро 'вако одговара:
 „Не грди ме тако жено, не напашај на ме,
 „Та помоћу Атене је Менелаје свлада,
 „И мени ће бог помоћи, ја ћу другом њега.
 „Него хајде у љубави да легнемо сада,
 „Још ми никад тако љубав не освоји душу,
 „Ни онга негог пута кад сам те отео,
 „Са лајама побјегао, из пријатне Шпарте,
 „Прву нојцу на Краноји с тобом боравио,
 „У кревету бијело ти обљубио лице;
 „Толико те сада желим, цун љубави слатке.
 Тако рече и он први у постељу леже,
 За њим жена, и тако су почивали туна.
 Ал' Атревнн по војци се ка' звијер моташе,
 Небила је год упрежао Александра дивног.
 По Тројанци ни савезник ниједан немога
 Александра да покаже зорном Менелају,
 Сакрио га нико не би, ал' га не виђаху,
 Ка' смрт приу, сви су њега једнако мрзили.
 Тад Атревнн, краљ јунака, њима 'вако рече:
 „Чујте Тројци и Дардани и ви Савезници,
 „Свако види, побједа је зорног Менелаја.
 „Ви Јелену Аргејкињу и цијело благо
 „Дајте нама и накнаде као што је право,
 „А да би се и потомци тога споминали.
 Тако рече, сви му на то одобре Ахајци.

Моја удаба.

Приповијетка Г. Пјетрантони-Манћили.

С талијанскога. Превео Филип Ј. Ковачевић.

(Свршетак).

То је писмо гласило овако:

— „Драгана, данас долазим у Пизу, а чуо сам за твоју жендбу; свакоје се ријечи о томе говори... Ти си увијерен колико ти добра желим, зато и не знам што ћу мислити, коме ли ћу вјеровати. Кажу да си узео дјечаку, коју нијеси познавао отагу песнајест, стару богатку бабурину — веде од неколико милиона, и... Него држи се! Може бити ти

ми нећеш опростити то што ти се усуђујем писати; ама моје старо пријатељство не зна само сабом погодбе — правити: треба да чујем све, па, ако је лад, заборави је великодушно; ако ли је истина, тражи лијека, не купуј мачку у врећи, јер ће ти и тако ово писмо приспјети прије него ствар свршите.

Говори се... ма пази! то је нека женица те лијепо говори, није ниједна од оних крвомутица, које би из њихове злобе или слабости барјак војске поклате. Говори се... перо неби шкело открити оно, што сам напано да ти кажем... говори се да је твоја вјереница имала једну малу несрећу. Говори се о њеном рођаку, офширу копаншита, рђавици, разбуђелом дјечаку, који је кадар свакоју ера-

моту панијети, и... и о неком плавокосом дјетету, које се чува у једној кућици и које напичи на Катарину као да си јабуку разрезо. Ово дјетете, за које се она — прости јади бррем! — увијек брине, биће ти наметнуто, и ти ћеш га одијети кући са милијуницама. Питаш сам, разумије се: — Ма рашта се њих двоје као рођаци нијесу узели? — Одговорили су ми да је она одвише људљива и да је... после те која је имала саставити је с рођаком, почела мрзити ужасно својега сукривца; што је са свијем наравно, и ја се нимало не чудим од такве жене. Само... само би ми много милије било да се с њом вјенча други човјек, а не мој драгоцијни пријатељ, мој племенити Ђорђе, за кога бих био рад да му остане увијек часни и поштени глас. Опрости што ти се уедних речи, чини што хоћеш; како год одлучиш, ја ћу увијек останути твој вјерни и поуздани пријатељ....“

Бијах прочитала цијело писмо мучећи се мало да га боље разумијем, за тим напавши ствар чудноватом, куриозном, немах рашта да се једим. Шта ми пребациваху? Да сам мајка Ђурице, да ме преварио Ђулио као ону сиромашницу Делију. И одвише смијешна работа! Ко је могао измислити такву лаж? Ко ме је могао тако опаднути? Ваљда каква моја непозната утајкица, ваљда... Али откде тијев, туга и забуда код Ђорђија? Манух се читања погледах га у очи. Оно бијело лице, неконечено, улапши ме; помех дрхтати, изгубих прилепност духа, стадох бунцати ријечи без смисла, смућене.

Тада ме нека неописана туга савлада, осјетих као да сам крива, и у мою срцу људић на пречац умријети. Била сам се ваљда појернала једноме човјеку, који ме тако мало цијењео, да је могао вјеровати у какву срамоту? Како да се браниш? Да занемарим Ђурицу? Ах! јадни мој маленко, а не бих га ни за живу главу оставила! А тада? Тада се требаше раставити... али се не пшав више вратити к својој страни, пшав узети Ђурицу и поћи далеко, далеко, у човено мјесто гдје се не напајају жене, гдје се не брка порок са истином, гдје се права не даде преварити.

Двије горке сузе омакох ми се низ врело лице и скотрљаше ми се на руке, које држах прекрштене на колена. Друге сузе, опет горке, покланаше оно бијело лице. Бијаху то сузе Ђорђија, узбуњена, растужена....

— Катарино, аијеле мој, једина љубави моја! Како те љубим! Какву си ми узбуну у души потакнула! Цијело моје биће к теби лети, ја нећу да знам што си ти... не разумијем ништа до једне једине ствари: љубим те и не могу живјети без тебе. Йубим те и ти си савршена, и љубим те и презирем неспитивати што је било, презирем уображавати што ће бити. Садашњи је час, који желим, твој је позубац, који жудим. Катарино, сирото моја, немој ми рећи да си згријешила, немој се бојати да ћу те оставити! Да те не љубим као луда, бих ли пристао на вјенчање кад ми пропае за вратом стојане? Нијес ли чула ваљда оне који ме криве и коре ради похлене? Али ти нијеси посумњала у мене, ти знаш да те ја обожавам... да те нијесам узео ради твојега новца. А могу ли ја вјеровати да си крива?... Несретна, може бити... А још од првога дана претпостављао сам твоју тајну... Они мали плавојко у твоја наручја, постидљива старе Свјетлане... да, још од првога дана сумњао сам и

љубио те! Не плаши се да ми све неоновједиш, Катарино, Екторова ћери, моја ћери....

Мало по мало макох се из његова наручја и сједох у најкрајњи угао, далеко од њега. Влак летијаше пренашеном брзином, точкови штрочуху преко пруга, древад бјежаху, мјесто постајаше зеленије и веселије. Ријека Арно жубораше под луковима моста, звоник Пијез савијаше се према нама; бијасмо стигли на мету.

Он вјероваше да сам гријешна, а љубљаше ме. Шта могао мислити о његовој љубави? Дакле он не бијаше човјек без чурука, кавалијер, витез, као што негда савах?

Са свим тим ни у томе часу не могах посумњати о њему; моја вјера бијаше пуна и тврда. Појерила сам му се на први поглед и осједах неку горку насласу што ме не познаје. Да се браним? Не, никада!

— Брзо могао приспјети — рече Ђорђе на по гласа.

— Приспјети! — повториш још нижим гласом од његова.

— Одсјећњемо у хотел „Виторија“ те је према штацији, паредо сам да нам спреме собе, а ту ћемо наћи и пртљаг, и... .

— Мога сина! — рекох неким нагласком изазивања. Ђорђе баца на мене поглед, у коме се бркате туга са молбом, ма не рече друго ништа. Ја се неоновједих на свршетку, али, без сумње, страст и част врзашу се без престанка кроз његов мозак.

Бијаш расцјана и отуђавањ много кошта; како дођем у хотел, мишљах, наћи ћу Ђурицу, па ћу се с њим затворити у собу; ноћу ћу се с њим пошрати на штацији, узећу у Ливорно, а отоле се укрпати за Америку. Ђорђију бих у толико писала: „Йубим те и нећина сам. У часу мојега одласка не знам ништа, а да останем не знам како бих те увјерила о мојој невиности.“

Фантазирајући тако бијаш се нешто умирила и, не знам како, видјевши на диванима оно друго писмо, те бијаше на мене управљено, узех га и распечатих. Долажаше из далека, управо из Америке, а бијаше од Делије. Сирота жена писаше ми како је изгубила мужа, како је дознала од мајке да се ја бринем о дјетету, те је она оставила, и како би га рада сада пред свијетом признати, пошто је слободна, а уз то има и лијепи иметак. На моју несрећу ударих у волики смјех; то неочекивано оправдање чињаше ми се тако романтично и нејеропатно да је потакло у мени опет ону умористичну жицу која ме ријетко оставља.

Ђорђе се стресе, погледа ме прво нежно, а затим љуболитивно, па се на пошлетку и он насмија. Без икакве друге ријечи већ вјероваше у моју невиност: онај мој људић и весели осмјех више је врједно од једне клетве. Тада му пружиш писмо; он га прочита и остаде замишљен. —

— А да није ово дошло, ти се пшаше пуштити да те неправедно оптуже, пшаше пуштити да ми сумња срце пошница?

— Не умиш ти се расјазнати али опет мислим да није тако ружно, као што веде, бити оптужен за нешто, чему човјек није крив; има неко особито тајно задовољство бити увјерен да се други варашу.

— Ђаволице! Е па добро, хоћу да и ја тебе казим. Знаш на своју срамоту да мији посласи од неколико дана иду добро, те ако је моја једном опасна часа, њега више нема. Знаш да сам ја богат

и да нијесам више онај остављени на цједилу, за кога си се надала е си га из сиротиње извукла, да нијесам подлацина који би се превео да живи у жениној прљњи. Еле, преварили смо се обојица...

— У свему!

— О не у свему! Напа љубав плану ненадно брзо, потхрани се умишљеним покртвовањем, ужасним сумњама, и живјесмо једну педјелу дана више него ће други за цијелога живота... Погледај на

ономе брежуљку онамо димњаник моје радионице, и закунимо се овђе на прагу нашег брачног живота, да ћемо потурити дјетињарије, а започети нови живот рада и љубави, живот, у коме не ће имати дијела ни сумња, ни пријеvara, ни страст. Обещајеш ли ми то, љубави моје?

— Обещајем!

И тако се, слатка Корино, свршила права историја моје удабце.

ПЈЕСМА ЗА СОФРОМ.

Пијем, љубим — ни бриге ме!
Шта да радим вино?
Та љубав је прво добро,
Па за њоме вино.

И зашто је Бог створио
Своју ћену туде,
Но да пију што је старо,
А да младо љубе?

Наш је живот лунак трња,
Ништа није равно:
Па ко нема чаше, пуре,
Мртав је одавно.

Пура такве, вино акне...
Ал' се пуно груди! —
Ал' је дивно кад се пије! —
Дивније кад љуби!

Наши ерпек и сокорови
Вап су људи били:
Јунаштва су отварали
Што су добро пили.

Пимо, браћо! нег љам живи
Мете овог свјета:
Младе моме, стара вина —
И слобода света!

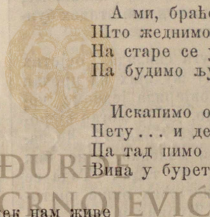
А Јанковић из Котара —
О српскога сина! —
За Ајком је уздануо,
Кад с' нашо бива.

Пјаница је Марко био,
Тај побратим виле,
Ма су за то крчмарице
За њим луде биле.

А душмане страх и трепет
Увијек обузе,
Кад га виде на сред поља
Ђе леђено музе.

А ми, браћо, што стојимо?
Што жеднимо туди? —
На старе се угледајмо,
Па будимо људи!

Искапимо ову, другу...
Нету... и девету, —
Па тад пимо догод има
Вина у бурету.

Пикац од Ровина.

Кладенац и шеталица.

Прпчца Едгара Поа.

(Свршетак.)

Очигледно је: још десет-дванаест размаха — и челик ће се дотакнути моје одјеће, и заједно с тијем уверењем у моме се уму угнијездила уредеревана мирноћа очајања. Први пут послје толико сахати, а може бити и дана, почео сам мислити. Падне ми на ум да завоји или ремици, који су ме сгезали, били су од једног комада, који је обмотавао цијело моје тијело. Прва зарезотина, коју би учинио челични полумјесец, ма у ком дијелу ремника, толико би морала ослабити исти, да би лако послје тога моја лијева рука могла разавезати га. Али у томе случају како ми је страховито била близина челика! Најмањи покрет — и ја сам мртав! Па уз то је ли вјеровати, да моји делати нијесу то предвиђели и да нијесу ништа редузели против такве могућности? Да ли заиста

завој покрива моје прсн на оном мјесту на које се мора спуштити шеталица? Бојећи се, да се не лишим и те посљедње наде, с неком зељом подигао сам главу, да погледам на први. Ремик је јако сгезао и обавијао моје удове у свијем правцима, изузев само оно мјесто на прсима, које је стајало на путу страховитог полумјесеца који ми само смрт носи.

Тек што ми је глава заузела први положај, кад осјетих, да ми је у глави синило нешто, што не умијем друкчије назвати, него другом половином оне мисли за ослобођење о којој сам ја већ говорио онда, кад је прва њена половина промакла нејасно у мом мозгу, кад сам приносио храну мојим устима.

Сад је већ васколика мисао била сложена, и ако блиједо, једва схватљиво, али опет потпуно. Тај исти час почео сам је изводити у дјело са очајничком енергијом.

Већ ево неколико сахати, како око клупе, на којој сам ја лежао, трчкарају и шетају гомиле одважних и прождрљивих пацова; њихове црвене

очи погледале су ме тако, као да су очекивале само, да ја postanem непомичан, па да полете на ме, као на ствину. На какву су се храну научили у томе кладенцу? Помислио сам.

Не гледајући на сва моја успавања, да их проћерам, јони су ми појели све, што је било у суду, изаузево мало нешто, што је још остало. Већ ми се претворило било у навик, да машем непрекидно руком к суду и од суда, и машинална једноликост тога кретања одузела му је своје дејство, те прождрљиви гадови почеше забадати своје отворе зубе у моје прете. Покупивши остатке меса, које је било доста масно и снабдељено мирофијама, ја натарем с њима ремик, ће сам само могао докучити; за тим сам одмакао руку од суда, легао сам непомично, уздржавши се, шта више, од дисања.

Испрва су прождрљиве живине биле изненађене и прелашене од те промјене — што се је рука тако изненадно зауставила и прекинула кретање. У страху су обрнуле биле назад, па шта више неке су се повратиле у кладенац, окрен су и изашле; али је то за мало трајало: један само минут. Нијесам се узалуд надио на њихову прождрљивост: уверивши се, да се ја већ не мичем, један или два од најважнијих пацова успузаше на клупу и почеше пуштити ремике. То је био знак за оншти нападај. Нове гомиле некихих из кладенца, почеше се на клупу и некихих неколике стотине на моје тијело. Правилно кретање шеталице ни најмање их није плашило; они су се некако вјешто уклањали од ње и јуначки су се заузели за омашњени ремик. Они су се гомилали трчкалаци, и цијеле гомиле целе су се на ме; газиле су по мом врату, тичале су ми се губица са својим хладним њушцима. Већ сам се готов био ујаушити под њиховом тежином; гадљивост, којој се ми пле не може наћи на овом свијету, преврнула ми је цео мој дроб, — изазвала ми бујања и ледала еи срце. Још једна минута, и страшно ће се операција свршити, — чисто сам осјећао, како је већ ремик ослабио, и знао сам, да је он већ прошнућен на неколико мјеста. Не гледајући на све те страхоте ја сам остао савршено непомичан: нијесам се преварио у мом рачуну и нијесам страдао узалудно. Најзад сам осјетио, да сам слободан. Ремик је висио у комадима око моје тијела; али шеталица у свом кретању тичала ми се прсију: већ је тај страховити челик разрезо најприје горњу моју хаљину, послје дођу кошуљу; још се је размахнула двапут — и осјећање оштрог бола надражило је све моје живине. Али чак мог спаса настао је: само с једним покретом моје руке моји ослободиоци разбегаше се у великом нереду. Тада пакљивим, али одважним покретом, полагано се увијајући све пукотнице пазмао сам из мојијех озова и испод страховитог мача. Сад сам савршено слободан! Слободан — а у канџама никвизиције! Тек што сам сисао с моје страшне постеље и тек што сам учинио неколико корака по поду моје тамнице, кад се кретање паклене машине заустави, и ја сам видео, како је нека невидљива сила диже горе к тавану. Та лекција испунила ми је срце очајањем и завједошила ми је, да су сви моји покрети снажени. Само сам зато избјегао смртну агонију једне врсте, да се подвргнем другој! Помисливши на то, грчевито сам погледао на гводе на плоче, које су ме опкољавале. Очигледно је, да у мојој гводејној ћелији збила се нешто врло чудновато, — нека грозњена, коју нијесам могао никако себи објаснити. У текућу неколико минута, које су биле налик на сав, ја сам се губио у залудни, јам и несвазанијем претпоставкама. Тек сам тад опет први пут поставио неке сумворне свјетлости која

је освјетљавала ћелију: она је излазила из пукотине која је била широка једно по палца, а опасивала је цијелу тамницу оздо, од темеља зидова, који су, због тога, изгледали и заоста били су савријено одјељени од пода. Ја сам се старао, али наравно узалудно, погледати кроз ту пукотину.

Кад сам се врло ожалостен мало придишао, тајна промјена облика собе на један пут постала је разумљива за мој ум. Ја сам већ спомињао, да и ако су облици слика по зидовима били доста разговјетни, али су боје њихове изгледале некако неодредене и као исплавиле. Сад су ове боје постајале све сјајније и сјајније, те су те паклене слике тако изгледале, да би човек и са јачим живцима, но што су моји, претрпавио се, видети те грозне слике. Очи ситоне, — живе, жедне крви и некако грозномрке — погледале су ме и са таквијих мјеста, где ја прије нијесам ни подозревао, — блистале су као пламен од страховите ватре, која сам ја успавао се претавити, да постоји тек у мом уображењу.

У о б р а ж е њ у!.. Лијено уображење, кад се сваким удисањем моје поздраве увлаче паре накажених гвожђа! Загушљиви неки мирис испунио је тамницу, и очи, које су гледале моју смртну агонију, распаљивале су се све то више! Безобразни крвави цртежи добијали су сваки час црвенију боју! Готов сам се био угинути, једва сам још помало дисао. Није требало већ сумњати, какве су биле намјере односно мене у мојијех крвника; о без срца, небу рећи људи, но љути звјери! Баволи, а не људи!.. Ја одетим од накажених гвожђа к средини тамнице. Гледајући ту огњену смрт, мисао о хладовини кладенца била ми је, као балсам моју душу. Појурим до његовијех опаснијих крајева и погледам ја у дубљину. Блијесак накажених гвођа освјетљавао је све његове најдубље вијуготине; али, не гледајући на то, ум ми је мој одрекао објаснити оно, што сам тамо видео. Најзад је то, увекло у моју душу — није узбуђено, но се насилно увукло, тамо се одштападо огњенијем словима у мом расудку, који ме је већ почео остављати. О! ће ћу позајмити ријечи, с којима би могао исказати моја осјећања! — О! страха над страхотами! О! боље све страхоте, само не та!

Жаловито запљачем и побјегнем даље од кладенца, покривши очи рукама.

Врућина је страшно расла, и ја још једном отворим очи, дрхтећи у грозници. Збила се друга нека промјена у соби, и тај пут што се тиче облика њеног. Као и први пут, ја сам се испрва узалуд мучио, да разумијем, што се ово збива; али сумња моја трајала је за мало. Освета никвизиције коричала је сад великим корацима, почем је већ два пут претрпјела од моје стране пораз, и за мало ми је још остало палити се са „Царем Страхоте“. Соба је прије била четиругола: сад сам ја сазнао, да су јој два угла постали оштри, а друга два тупа. Ова противуположност увећавала се брзо са муклим шумом и шкрипом. Један чак сва се соба искривила, али претварање се није на томе само зауставило. Ја већ нијесам ни желио, нити сам се надио, да ће се зауставити; већ сам спреман био пригиснути раскелезидове к мојим премима, као одјећу вјештог покоја. — Смрт, ма каква смрт, али не смрт у кладенцу! Лудак сам ја! Како то ја нијесам могао разумјети, да је њима требао управ к кладенца, да је само тај кладенац био узрок ватре, која ме опкољавала са свију страна? Да ли сам се могао противити њеном пламену? Па и кад би могао, како би остао на

мјесту? Косовогаоик све се то више спљоснивао са таком бранином, да сам једва могао размишљати о едему томе. Центар његов, која је одговарао најнижој његовој линији, налазио се управ пред бездањом, која је страшно ајала тај час. Шћео сам се одмаћи, али издвоји, примичући се један другоме, беради су ме капријели. Најзад настале часе, кад моје тијело, опажено и окорјело, готово није могло наћи мјеста, кад су поге моје једва могле стојати на поду. Већ се нијесам ни бранио; али агонија душе моје искачала се у другом плачу и неисканом очајању. Осјећтио сам да посрћем близу крајева кладенца и — обрнем се у ужасу.

На један пут зачу се смијешана граја од човјечјих гласова, пуцање, звуци, труба! Моћан усклик хиљаде гласова потресе ваздух, као страховити гром! Огњени зидови брао се поврагити назад. Неција рука ухвати моју руку они исти час, кад сам ја, већ свршено изнемогао, падао у бездану. То је била рука бегалца Ласла. Француска је војска ушла у Толедо: инвизиција је била у рукама својих непријатеља.

С руског.

Ј. Ђ.

КОЊ ЈАБУЧИЛО У НАР. ПЈЕСМАМА.

У 36. броју „Црногорке“ јавили смо, како је у журналу „Revue Internationale“ изнашао допис с Цетиња од нашега пријатеља и сурадника дра Лазе Костића, у којем се свирах најважна прославења коња Јабучила из наших народних пјесма.

По обећању доносимо тај допис овдје у цијелости. Он гласи овако:

„Са живом радошћу, коју су са мном дијелили многобројни читаоци, прочитао сам занимљиву студију „О народном култу животиња“, која је изишла у журналу „Revue Internationale“.

У сјајном реду идеалних коња, који се помињу у тој студији, прослављена еписеална заборавила је једнога од најинтересантијих легендарних коња, који се непрестано појављује у еписким народним пјесмама и који под именом Јабучила игра важну улогу у пјесми: „Женидба краља Вукашина“, која се налази у II. свесци Вукове збирке, стр. 104.

Ја сам се потрудио, да извесем смисао епискога оригинала колико је могуће тачније, не бринући се много за форму. Не сјећам се да сам читао ову пјесму у преводу француском, а што се тиче еписког стиха у пјесмама народним, који је пентаметар трохееки са цецуром на другом трохеју, ја држим да би тај стих врло рђаво изгледао, ако би га и могуће било изијести на француском. Боља је, по мојем мишљењу, проза.

Примјетиће се, прије свега, дивне особености са свијем нарочите, којима се одликује Јабучило свијех других крилатих коња почињућ од Пегаса. Оа, прије свега, не допушта својих крила н'ако око поноћи, „када прии зајевљају пјеници“, а то је можда и непозната усменога на поријекло његовог украј екадарскога језера. На онда, он је охолоји него Пегас, јер не допушта да коме да му види његову божанствену опрему, коју открива само на вољу свога господара и показује је само тајанственим духовним драка. Друга особеност, са свијем јединствена, која га најтјешне веже са његовим господа-

ром, састоји се у том, што је Момчило, начином оригиналним који се спомње у примједби, спасао живот Јабучилу у онај мах кад га је творац његов хтио сатрти у књици.

Сувше, тај занимиви коњ има још једну карактеристичну црту, која проијетче из судбине његове и која засијела у државу психологије, у моралну природу. Његова је судбина по превасходству трагична, више него она његовога земљака, Шара Краљевића Марка. Неприродни дар, којим је обдарен, његова чудновата краља, постају непосредни узрок његове пропасте; за њих се хвата његов делат немилосрдни. Он пада на жртву спљивањем, он постаје мученик, а „нови ахари“ тијем постају храм за сва подбна створења.

Но што понав Јабучила највише узноси, то је драматично коло у које је унети. Какви карактери, особито у женама! Какве дивне епене! Какве величанствене слике! Преставите себи сцену катастрофе Момчилове, кад му проклета жена пресјеће више руку крпу платна, коју му је претурила граду низ бедене сестра мученица да га избави, а он се стропшта доље низ бедене, где га краљеве слуге дочекаше на мачеве и на копља бојна, а краљ га Вукашином удари копљем посред срца жива; мало даље, на иници провалије, осакаћени Јабучило, издишући, а све окружено колосалним стјепама и леденим врховима Дурмитора у даљини.... Нек се представи та борба титанска под руком једнога Микел-Анђела или Тинторета! На спљивање (auto-da-fé), са својим сутоном, ком се хоће најбоља кичица Рембрантова! И још се туже наши историјски сликари да немају великих предмета за своје црте!

Можда је моје уображење за то више пријемљиво за љеноте ове легенде, што живим у земљи кнеза-пјесника, гдје су се абивали дегајаји, о којима се у овој пјесми пјева.

Ево је овдје у цјелини, те пјесме; ја је предајем с надом, да ће угодити публици исто онако као и одличном духу еписеалке „о народном култу животиња“.

(За тијем долази француски превод еписке народне пјесме „Женидба Краља Вукашина“.)

Цетиње, 30. Септембра 1884.

Лазе Костић.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

К р и т и к а.

(Сирнетак.)

Зато се пјесник из великога свијета пунога људи врће у своје сеоце, да неби кога вријеђао и да неби коме сметао. У врло красној елегии „У Селу“ овако се изијевљају ови његови племенити осјећаји:

Дошо сам ти, село, срца здрав, цела,
Ал' у њему мило заборедна стрела;
Кад ме смела оног што се междана бега,
Шта је ниског знала? — диљала на њега.
Викало се „расни“ свачему и свему,
Кд' зашто се не би привикло и њему?
Машину се жила и трну и цвету —
Ах, тешко је, тешко у великом свету!
Његов точак онтри не штеди, не бира,
И зато сам дошо да постражим мира.
Доша су ми душу зле судбине биле,
Сад у теби тражим утехе и силе,
Од теби тражим утехе и силе,

И росног прозорја, и младачке жари —
 Та ми смо, селанце, познаница стари;
 Клоуно, уморан сад по теби шетам,
 Ту никог не вређам, никоме не сметам.
 Ја сам, село, скроман, мени само треба
 Етирна чистота твога мирног неба,
 Мало поветарца, што се планине пирне
 На анђелски благо у образе дирне;
 На вода из вира, па песма из гута
 Мелеми су благи за негдашњег друга.

Ова жица Шапчанинове лире најразумљивије
 бруји у оној тако пуној pjesми грчијех истина „Мом
 Куцову“, с којим се овако разговара:

Кученце си негда био
 Сад „свршен“ кудов постб;
 Многи друг нае подло издб,
 Али ти си веран остб.

—
 Многи е' дује, рекао би,
 Да му образ нема мане,
 А давно је душу продб
 За битеке и казане.
 Попасна је моја софра,
 Али теби никад криво,
 Око туђих столова се
 Никад висп — улизиво.

—
 У свету је, мој куцове,
 Пуно људи што се руже —
 Двојицу је тешко нађи
 Као браћа да се друже.

—
 Сјећати се добротвора
 Свет је данас слабо мара,
 Ал' не и ти, мој куцове,
 Ти си увек благодаран

—
 Да те пустим, имао би
 Куд год моја нога крочи,
 Са својега добротвора
 Не би никад скидо очи.

—
 Има ула и ниткова,
 Сваки дан се више роје,
 Нит их хвата срам од људи,
 Нит се драгог Бога боје:
 Ти малчице само скривши,
 Кад на нежну цвече стајеш,
 Ја повикнем, ти у жезел,
 Тамо ћутиш — па се кајеш.

—
 Да сваг, ко ти, своје гледа,
 Дружчији би ветар свирб,
 Сваг би осто на свом дому,
 Не би туђе „окунирб“.

—
 Пун доброте, пун врлина
 До гроба ме вјерно прати!
 Срце ти је да би мого
 Баш и људма малко дати....

Мени се чини да је очевидна узвишена сврха
 pjesника. Овим горкијем пријекорима, овим
 истинитијем срањењем pjesник узимље на себе
 измештени позив наставника оне божанствене науке:
 „што не желиш да теби ко учини, немој ни ти
 чинити другоме“; позив проповиједника човјечанскијех
 врлина, што овим pjesмама даје трајне вриједности

— докле гоћ узвлада међу нама неправда, себичност,
 подлост са дружином.

Овако сфаћање људи и свијета, или боље
 ова зла природа људка мути љубав pjesникову тер
 у његовијем pjesмама љубавијем ненаходимо среће
 потпуно:

Љубав нема — цвет мирисни,
 Суза твоја — росица је.
 Утиremo а' росу е цвета,
 Што га поји, што га краси? (стр. 11.)

—
 У мом срцу тишина је.
 Не тишина блага, слатка,
 Посеје дана тешких, лоши,
 Већ мир онај у природи
 Кад је бура онетути. (стр. 23.)

—
 Отвори му твоје срце немо
 Да заједно, дуно, болујемо,
 Твоји јади да тиште и мене,
 Кај ти клонеш — да и цвјетак свене.

(Стр. 42.)

—
 И други је драгој нево,
 Али ко ја нико није;
 Пјеватијем pjesме тужне
 Питам боло — лакше ми је. (Стр. 69.)

Ипак ће-ће просијева потпуна срећа, потпуна
 моћ љубави:

Љубиш ли ме ко ја тебе,
 Нашто онда сузу лати?
 Свет је овај тако мали
 Да нам може наудити. (Стр. 70.)

—
 Љубимо се! Љубав само
 Љешни, вечни живот даје
 И свјетла дела ствара,
 А на смрти — утеха је. (Стр. 112.)

Дакле љубав pjesникова кадра је да свлада и
 опашну свијетлост и страхоту смрти, а то је појимање,
 чувствено љубави на врхунцу њене моћи.

Слено око не зна за сунчане сјаје —
 Ко љубио није, не зна љубав шта је.
 Ни мајка, ни сестра... е па онда шта је?
 Не знам, село, — њему најрођенија је.
 Свакога тренутка траже једно друго,
 Једном без другог тако дуго, дуго.
 За њега се моли, он се моли за њу,
 Здружене им мисли и поћу и даћу. (Стр. 71.)

Још сам ове стихове навео, да се боље упозна-
 мо са pjesниковом љубави, са pjesниковом красном
 душом. Истина је, љубавне pjesме Шапчанинове не
 нижу се у једну сагласну цјелину као Ђулић и
 Јовановићеве. Оне су често у контрарјечју између
 себе; али сам рекао да жина друштвеног бола
 надвлађује све друге жине дакле и љубавиу на лири
 Шапчаниновој. Једном ријечи не сам ја сам стварни
 трује му најселаће тренутке тер се овако срећнијема
 окрече:

Сви сањајте, што вам живот
 Још ружичитим зраком руди,
 А ја ћу се Богу молит
 Да вас дуго не пробуди. (Стр. 35.)

Ова струја необразженог песимизма, што се
 појављује из истинског живота у љубавијем pjesма-
 ма ове збирке, разликује их од оних од толикога мно-
 штва обичнијех већ у моди љубавијех pjesма, тер
 ће се и оне тражити и читати релативном на-

сладом, и оне ће наћи коме ће и срца извирати.

Као што смо богати у љубавнијем pjesама, тако смо у истој мјери срећни са патриотским. И ту је наш pjesник једина изнимка нашега доба. Он прво мало пјева родољубивих pjesама, па и ту не оставља свој узвишени позив, да наставља на прави пут болом јавнога укора:

У пехару братства нема гутљаја вина,
Изчезао мириш предачких врлина,
И ето стојимо пред предцима мали
Са модерни наши трошци идеали.
Листови се круне са лавора старих,
Што нам јутро роди то вече поквари,
Не видимо ништа са мајушних целих,
Борбу с бојних поља међу се пренели,
За слободу Српства нема борца смела,
Ал' зато бистримо „друштвена начела“,
Кољко бистралаца толико је миења —
Отаџино моја земљо некушења! (Стр. 13.)

Pjesник је свјестан велике народне прошлости, према којој је садахљост народа тако мајушка, да га нимало не одушевљава, исто као што није одушевљавала Стерију. Да је Шапчанин пјевао и још о својем народу, он му не баше моћи друго него славити претке, заносити ђедовске славе и врлине, и све за све моћ Србије за пријемо Немањина, баш као што је Стерија чинио, да јаче задрма и разбуди савременике иза сна илузија и обмана. И зато је баш жалити што нам г. Шапчанин није пружио и још коју pjesму попут оне дивне „Отаџине“.

Овијем сам шио обратити пажњу читалца „Црногорке“ на ову књигу pjesама, које су тако пуне pjesничких мисли, племенитих осјећаја и филозофских рефлексија, и које извиру из таквог увијења и одушевљења за све што је лијепо и добро.

Г. Шапчанин неће бити pjesник прве врсте да може стати поред Змај-Јовановића, али одиста заузима одлично мјесто међу лирским pjesницима најбољим другог реда.

Особито ми је умјетничку моћ pjesниксу петакнути, која се огледа и из наведених одломака. Pjesмиче „Из Прве Младости“ и под насловом „Излет у Селу“ у томе су погледу савршене. Али је свуда pjesник прави умјетник. Особито његов објективни животни из друштва и природе ненадмашим је.

Ова способност открива нам pjesника, којег српска књижевност одавна ваљде. Ми имамо у „фра Грги Мартину“ ваљаног енекога pjesника, али је и његове дивне „Осветнике“ загребачка политика одродила. Како се могу славити јувачка ђела једнога народа у једној епопеји а не називати тај народ именом који је синтеза његових врлина? А г. Шапчанин, који се већ огледао на епосу у „Новјести Љутице Богдана“ могао би нам надокнадити ту жртву злосрећне ербофије хрвацке у потпуној мјери.

Та, у овој је збирци и овај крaси епически који је Матица Српска наградила на предлог њених оцјењивача г. г. Савића и Оберкнежевића. Њихова оцјена овако свршина: „Ми се радујемо, што се међу нама појавио прави pjesник који се чисто добровољно одбаја од осталих дилетаната, а особито што је изабрао струку еписку, која је у нашем умјетничком pjesничком врло занемарена и запуштена.“

Уздајмо се да ће одзив тако симпатичан, који је pjesник нашао изван граница уже му отаџбине, потакнути га на још љепша и виша ђела.

Др. А. Томановић.

Учена друштва.

(Српско учено друштво у Београду.) Управна тога друштва имала је састанак 22. Септембра ов. г., на којем су ове ствари расправљане: Руско царско посланство у Београду одговара на питање друштва како да се пошље руском министарству просвјете и другим просвјетним заводима у Петрограду заостали велики број књига друштвених издања од више година, да се оно тога ради обратило министарству школских послова у Петрограду и добило одговор, да „Комисија по међународном обичају изданих“ пристаје да прими на свој рачун како доставку издања ученога друштва тако и разошиљање руским просвјетним установама. Нека дакле друштво изпола ступити у непосредну везу са напредно поменутом комисијом у Петрограду. Замиса се на знање. — У добрињској цркви, у округу ужичком, била су два стара јеванђеља, од којих на једном има један старији и један млађи запис. Оба су послани ученом друштву као поклон од општине добрињске, на чување и употребу. Једно је од тих јеванђеља, која се до сад чувашу у Добрињи, српске рецензије а друго бугарске. Оба су доста старинска, али је српско старине, судећи по језику, облику слова и правопису. Старине ове биле примљене с хвалом и наређено би, да се заведу у списак старинских књига, као поклон општини добрињске. Општина пак да се извјестити, да су књиге примљене, и да јој се захвали јавно и нарочито у писму. — Дошени члан Ристо Ковачић, професор прије у Јакин у а сад у Беови, јављајући да је послао друштву опширан извјештај у 7 раздјела о поседбинама нашега народа у јужној Италији, моли да му се иети хонорисне, по што му послана поштом није дотекла ни за путни трошак. О томе се за сад не може ништа одлучити, док не стигне извјештај и док се у одбору не прочита или не да на преглед и оцјену. —

Секретар јавља, да је у Београду г.ђа М. Вукомановића, да је она приликала, да ће се на скоро ријешити питање о препштампавању Вукових дјела. То је у вези са радом управе на 8. састанку, од 27. Јуна ов. г. бр. 2. Уједно износи списак старих српско-словенских црквених књига (штампаних и рукописних) из Вукове оставине, које би биле за откуп. Прво се узима на знање. А списак да се пореди са друштвеним каталогом, те да се оне књиге, којих немамо, затраже на преглед.

Библиографија.

(Стигло уредништву „Црногорке“.)

Орао, велики илустровани календар за годину 1885 која је проста, има 365 дана. Уз свакој српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Године једанаеста. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића, 1884. Цијена 50 новч. —

Царић, мали календар са сликама, за 1885 годину која је проста, има 365 дана. У Новом Саду. Издање штампарије А. Пајевића. 1884. Цијена 20 новч.